

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) อภิปรายผล และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุป ผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

- 5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 5.2 สรุปผล
- 5.3 อภิปรายผล
- 5.4 ข้อเสนอแนะ
- 5.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย
2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย

5.2 สรุปผลการวิจัย

สรุปผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}= 2.64$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ เรียงข้อมูลมากที่สุด ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญลำดับรองลงมา คือ การออกแบบการเรียนรู้ และต่ำที่สุด ได้แก่ การวัดและประเมินผล และสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$) พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รองลงมา คือ การออกแบบการเรียนรู้ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

2. ผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือการวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflecting) ผู้วิจัยได้ร่วมกับกลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้ดำเนินการสรุปสะท้อนผลการวิจัย ใน 2 วงรอบ สรุปผลการวิจัยดังนี้

1) ผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้สรุปผลการวิจัยดังนี้

1.1) ในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัยได้ ได้การดำเนินการสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้ ผู้วิจัยนำข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาในระยะที่ 2 โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้ร่วมกันนำไปกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมเพิ่มเติมในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ดำเนินการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา และชุมชนมีประสิทธิภาพ จึงได้วางแผนการจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้อย่างยั่งยืนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

1.2) ในขั้นการวางแผนการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาและชุมชน โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้นำผลข้อมูลที่ได้จากการระดมสมองมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นแผนงาน โครงการ กิจกรรม ระยะเวลา พื้นที่นำร่อง และเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสะท้อนผลการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม สรุปโครงการ และกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ ในแต่ละกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ดำเนินการสะท้อนผลการดำเนินงาน (Reflection) สรุปได้ดังนี้

1. ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจ ในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลอยู่ในเกณฑ์พอใช้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ของครอบครัว ยังไม่เข้าใจอย่างชัดเจน โดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยต้องคอยให้คำชี้แนะสามารถลงมือปฏิบัติทำเกษตรอินทรีย์ ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ทำน้ำหมักชีวภาพ และปลูกพืชหมุนเวียน และมีความเข้าใจในการทำเกษตรธรรมชาติ ตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้จากการทำเกษตรธรรมชาติ แต่ความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือนและการทำบัญชีต้นทุนยังต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งจากการตรวจสอบการบันทึกข้อมูลยังมีข้อผิดพลาด เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเข้าใจผิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายภาคครัวเรือนกับค่าใช้จ่ายในการลงทุน

2. ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในวิธีปฏิบัติตน แต่ยังไม่เข้าใจหลักการนำไปใช้ที่ถูกต้อง คิดว่าการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ที่เน้นการประหยัดและการพึ่งพาตนเอง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลยังไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นได้ เช่น ข้อมูลด้านปัจจัยในการผลิตข้อมูลค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว รวมทั้งการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตน ปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถปลูกผลผลิตไว้ขายในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนการผลิต แต่การทำเกษตรธรรมชาติต้องอาศัยเวลาและความอดทน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงใช้หลักการผสมผสานระหว่างเกษตรธรรมชาติกับเกษตรอินทรีย์ควบคู่กัน เนื่องจากยังไม่สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้อย่างจริงจัง แต่จะค่อย ๆ ลดปริมาณการใช้ในภาคเกษตรกรรม การจดบันทึกบัญชีครัวเรือนและบัญชีต้นทุนขาดความต่อเนื่องในการจดบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ยังขาดความชัดเจน และจากผลการสะท้อนการดำเนินงานตามแผนงานสรุปผลการดำเนินงานผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล พบว่า มีประเด็นที่ต้องนำมาพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย

1) ความเข้าใจที่แท้จริงในหลักการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน

2) ความรู้ ความเข้าใจ ในการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลของตนเอง

3) ความสามารถในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน

4) การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ซึ่งจึงได้นำมาพัฒนาในระยะที่ 2 โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้ร่วมกันนำไปกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมเพิ่มเติมโดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อดำเนินการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาและชุมชน ในวงรอบที่ 2 ดังนี้

2) ผลการดำเนินงานในวงรอบที่ 2

ในแต่ละกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานในวงรอบที่ 2 ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ดำเนินการสะท้อนผลการดำเนินงาน (Reflection) สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพ และการช่วยเหลือผู้อื่นในการถ่ายทอดความรู้ให้สามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลของตนเองได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ข้อมูลด้านอาชีพ มีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อตัดสินใจในการประกอบอาชีพ การคำนวณ

รายได้ และค่าใช้จ่ายของคนในครอบครัว และสามารถสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชนได้ มีความรู้ในการประกอบอาชีพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้

2. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแสวงหาความรู้ในการพัฒนาพัฒนาตัวเอง ให้ดำรงชีวิตแบบพอเพียง สามารถสร้างอาชีพเสริมการทำเกษตรในครัวเรือนร่วมกับผู้ปกครองและการออมเงินในกองทุนของชุมชนได้ สามารถจัดทำข้อมูลตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ตนจดบันทึกไว้ และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนประพฤติตนเป็นตัวอย่างในชุมชนของตน

3. ผลการศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย

3.1 การติดตามและประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง พบว่า มีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.51$)

ตอนที่ 1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานะอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดเป็นเพศหญิง จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 58.19 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 11-15 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 40.90 และมีอายุระหว่าง 16-20 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 40.90 ส่วนใหญ่อยู่ในระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 45.46 สอดคล้องกับด้านอาชีพ พบว่า ผู้ตอบเป็นนักเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.82 จึงมีรายได้ต่ำกว่า 2,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 81.82

ตอนที่ 2 ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีผลการวิจัยดังนี้

- 1.1 ด้านการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$)
- 1.2 ด้านการดำเนินชีวิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.51$)
- 1.3 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.79$)
- 1.4 ด้านการประหยัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.49$)
- 1.5 ด้านการลดรายจ่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$)
- 1.6 ด้านการเพิ่มรายได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.46$)

3.2 การประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง พบว่า ผลประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.75$)

5.3 อภิปรายผล

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัยสามารถ อภิปรายผลได้ ดังนี้

1.1) สภาพปัจจุบันของสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ การอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.64$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบเรียงข้อมูลมากที่สุด ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งนี้ อาจเป็นเพราะครูผู้สอนในโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย มีการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และยึดผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่เดิมแล้ว ดังสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2553: 214) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่าเป็นการจัดการเรียน การสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติ จริงได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จนสามารถสร้าง ความรู้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้และ น้อยที่สุด ได้แก่ การวัดและ ประเมินผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนในโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย ยังขาดความเข้าใจในหลักการ วัดและประเมินผลที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีความเคยชินกับการทดสอบแบบตัวเลือก ซึ่งส่งผลทำให้การวัดและประเมินผลยังขาดประสิทธิภาพ

1.2) สภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบเรียงข้อมูลจากมากที่สุด ได้แก่ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนโยบายของเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 ตามแนวคิด No Child left Behind (NCLB) ที่มีความต้องการให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคล แห่งการเรียนรู้ คิดริเริ่มและสร้างสรรค์นวัตกรรม มีความรู้ มีทักษะและคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 มีสุขภาวะที่เหมาะสมตามวัย มีความสามารถในการพึ่งตนเองและปรับตัวต่อการเป็นพลเมือง และพลโลกที่ดี และน้อยที่สุด คือ การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้อาจเป็นเพราะปัจจุบันมีสื่อออนไลน์ ที่ทั้งครูและผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ง่าย สอดคล้องกับ ทักษิณ เกษตัน (2561: 235) ได้ทำการศึกษา สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

2. พัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของ Kemmis และ McTaggart จึงได้ขั้นตอนของการวิจัย คือการวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflecting) และจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์วิธีพัฒนาสมรรถนะ ได้กิจกรรมในการพัฒนา คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศ ติดตาม ได้วงรอบ 2 วงรอบสรุปผลได้ ดังนี้

2.1) ผลการพัฒนาในวงรอบที่ 1 พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้รับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจโดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศติดตามเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ครูผู้ร่วมวิจัยสามารถพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงได้บรรลุเป้าหมายทุกองค์ประกอบ การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้นั้น ผู้วิจัยได้ใช้กลยุทธ์การประชุมปฏิบัติการและการนิเทศ ติดตาม ในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน อีกทั้งจากการใช้กลยุทธ์ประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำให้ผู้ร่วมวิจัยทั้ง 80 คน มีความรู้ความเข้าใจในการเขียนแผนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ และแนะนำชี้แนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ซึ่งมีการสังเกต สัมภาษณ์และยังมีการทำแบบทดสอบก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือทำให้ทราบถึง ความสามารถในการเขียนแผนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพดังที่ ละเอียด เอี่ยมสุวรรณ (2556 : 40) ได้กล่าวว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นวิธีที่ให้สมาชิกในห้องประชุมต้องร่วมกันศึกษาค้นคว้า ตลอดจนทำความเข้าใจ และฝึกปฏิบัติ เพื่อทักษะปฏิบัติงาน ตามหัวข้อประชุมในครั้งนั้น หัวใจสำคัญของการประชุมในรูปแบบนี้ คือ เรียนรู้ฝึกปฏิบัติ พร้อมนำไปปฏิบัติในการปฏิบัติงานจริง เช่น ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างแบบทดสอบแก่บุคลากร เป็นต้น ประกอบกับจากการใช้กลยุทธ์การนิเทศ ติดตาม โดยผู้วิจัยได้ประสานหัวหน้าฝ่ายวิชาการในโรงเรียนของผู้ร่วมวิจัยหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย มาร่วมเป็นผู้ร่วมนิเทศ ในครั้งนี้ และได้วางการนิเทศ ทำให้เกิดการพัฒนากิจการการเรียนรู้ รวมทั้งได้รับความร่วมมือในการรับการนิเทศของผู้ร่วมวิจัย ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดังที่พิสนุ พงศ์รี (2550: 14) ได้เสนอความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไว้ว่าเป็นกลวิธีการตรวจสอบสภาพผู้เรียนตามคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งอาจเป็นจุดประสงค์การสอนหรือจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วแต่จะกำหนดเรียก นอกจากนี้ยังช่วยตรวจสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสภาพการจัดการเรียนการสอน ยิ่งไปกว่านั้นยังช่วยบ่งบอกความเหมาะสม หรือความเป็นไปได้ของหลักสูตรที่ได้ดำเนินการอีกด้วย สอดคล้องกับอภิธรรม ภาชนะวรรณ (2558: 254)

ได้ศึกษาการพัฒนาครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน โดยมีกลยุทธ์ในการพัฒนา 3 อย่าง คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสอนงานและการศึกษาคูงานตามขั้นตอนการวิจัยในชั้นเรียนที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น 5 ขั้นตอน

2.2) จากผลการสะท้อนในการจัดกิจกรรมแผนการดำเนินงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในวงรอบที่ 1 ได้สะท้อนผลการดำเนินการพัฒนาทั้งด้านการส่งเสริมความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลอยู่ในเกณฑ์พอใช้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ของครอบครัว ยังไม่เข้าใจอย่างชัดเจน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยต้องคอยให้คำชี้แนะสามารถลงมือปฏิบัติทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำน้ำหมักชีวภาพและการปลูกพืชหมุนเวียน และมีความเข้าใจในการทำเกษตรธรรมชาติ ตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้จากการทำเกษตรธรรมชาติ แต่ความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุนยังต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งจากการตรวจสอบการบันทึกข้อมูลยังมีข้อผิดพลาด เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเข้าใจผิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย ภาคครัวเรือน กับค่าใช้จ่ายในการลงทุน และด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในวิธีปฏิบัติตนแต่ยังไม่เข้าใจหลักการนำไปใช้ที่ถูกต้อง คิดว่าการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตที่เน้นการประหยัดและการพึ่งพาตนเอง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลยังไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นได้ เช่น ข้อมูลด้านปัจจัยในการผลิต ข้อมูลค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว รวมทั้งการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพตน ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถปลูกผลผลิตไว้ขายในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนการผลิต แต่การทำเกษตรธรรมชาติต้องอาศัยเวลาและความอดทน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงใช้หลักการผสมผสานระหว่างเกษตรธรรมชาติกับเกษตรอินทรีย์ควบคู่กัน เนื่องจากยังไม่สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้อย่างจริงจังตั้งแต่จะค่อย ๆ ลดปริมาณการใช้ในภาคเกษตรกรรม การจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุนขาดความต่อเนื่องในการจดบันทึกการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ยังขาดความชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความรู้ ความเข้าใจ กิจกรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นการฝึกอบรมให้ความรู้เป็นหลัก โดยเน้นให้กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้รับความรู้จากวิทยากรตามแผนการจัดกิจกรรมที่กำหนด สำหรับกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติ เช่น โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน โครงการเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง โครงการเกษตรธรรมชาติ และโครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือนและการบัญชีต้นทุน ยังมีลักษณะของการอบรมให้ความรู้มากกว่าการปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผลสะท้อนการจัดกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

จากกรอบที่ 1 ในการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงานที่วางไว้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้มีส่วนร่วมในกระบวนการคิดวิเคราะห์ผลจากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นสภาพปัญหาคือเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงานให้บรรลุได้จริงตาม ได้แก่ โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนความคิดเห็นว่า ยังไม่เข้าใจในหลักการปฏิบัติที่ชัดเจน ความรู้ที่ได้รับฟังเป็นเพียงการถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาจากการฟัง การดู และการอ่าน จึงยังคงยึดถือปฏิบัติแต่เพียงการปลูกผักสวนครัว เพื่อลดรายจ่ายและการช่วยเหลือจากปัจจัยภายนอกชุมชนซึ่งไม่เป็นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ดำรงตนบนพื้นฐานของทางสายกลาง และเป็นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ประกอบไปด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ซึ่งจะต้องมีเงื่อนไขในเรื่องความรู้และคุณธรรม ต้องมีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี เมื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนผลการปฏิบัติในลักษณะของการวิเคราะห์ตนเอง การตระหนักถึงศักยภาพตนเอง ผู้วิจัยจึงได้ใช้หลักการพัฒนาโดยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ลงมือแก้ไขโดยการวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบติดตามผลการปฏิบัติด้วยตนเองและการสะท้อนความคิดผ่านกระบวนการกลุ่ม ทำให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้รับการแก้ปัญหาของตนเองด้วยตนเองอย่างเป็นรูปธรรม เป็นไปตามองค์ประกอบที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใน 3 ประการ คือ หลักการมีส่วนร่วม (Participation) ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาและแสวงหาองค์ความรู้ทั้งการพัฒนาและแสวงหาองค์ความรู้ การลงมือปฏิบัติก่อให้เกิดการกระทำ (Action) ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม องค์ความรู้มีการเชื่อมต่อการปฏิบัติการหรือการได้มาผลการปฏิบัติจะนำไปสู่การพัฒนาแบบวงจร ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ที่ฝังลึกในตัวของผู้ปฏิบัติ และเข้าใจในกระบวนการพัฒนาตนเองอย่างเป็นรูปธรรม สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลความรู้ ความสามารถไปสู่การพัฒนาในวงรอบที่ 2 ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการวิจัยของเชียร์ (Cher, 2009 : 225) ที่ได้กำหนดกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการตามขั้นตอนเริ่มด้วยผลของการกระทำของนักวิจัย การกระทำหรือการปฏิบัติและการประเมินผล โดยหลังจากการประเมินผลจะมีกระบวนการต่อเนื่องไปสู่การเกิดผลสะท้อนกลับ การกระทำหรือการปฏิบัติและการประเมินผล จึงเป็นกระบวนการวิจัยแบบเกลียวหรือกันหอยที่มีการปรับปรุงการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผลการดำเนินการที่ได้ในวงรอบที่ 1 เป็นการสะท้อนสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติของผู้ร่วมวิจัย สอดคล้องกับแนวคิดของมะลิ วิมาน (2547: 52) ที่ได้กล่าวว่าการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อหาทางแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต ผู้ร่วมวิจัยจึงต้องให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิปัญญาของชุมชน โดยยอมรับว่าชุมชนมีความรู้ และมีการสร้างความรู้ของตนเอง ไม่นำประสบการณ์จากภายนอกของตน

ไปชี้แนะให้กับชาวบ้านโดยตรง ควรส่งเสริมให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขา และแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ในการมองปัญหาของชุมชนการวิเคราะห์ปัญหาตลอดจนแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

2.3) จากผลการสะท้อนในการจัดกิจกรรมแผนการดำเนินงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในวงรอบที่ 2 พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพ และการช่วยเหลือผู้อื่นในการถ่ายทอดความรู้ให้สามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลของตนมาพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ข้อมูลด้านอาชีพ มีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อตัดสินใจประกอบอาชีพ การคำนวณรายได้และค่าใช้จ่ายของคนในครอบครัว และสามารถสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเองและชุมชนได้ มีความรู้ในการประกอบอาชีพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแสวงหาความรู้ในการพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพเสริม การทำเกษตรผสมผสานและการออมเงินในกองทุน สามารถจัดทำข้อมูลตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ตนจดบันทึกไว้ และรวมตัวกันสร้างชุมชนตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมีการระดมทุนในการพัฒนาสาธารณประโยชน์ร่วมกันในชุมชนของตน ทั้งนี้เนื่องจากได้นำผลการสะท้อนในรอบที่ 1 มาเป็นข้อมูลในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในตำบลนาร่อง โดยเน้นการปฏิบัติจริงที่ต่อยอดการเรียนรู้จากกิจกรรมในวงรอบที่ 1 มีการสนับสนุนปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ การศึกษาดูงานในแหล่งเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ การเชิญผู้เชี่ยวชาญ ปรมาจารย์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถลงไปให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ เช่น โครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดำเนินกิจกรรมบนพื้นฐานของการปฏิบัติจริง ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้จัดกลุ่มเรียนรู้สร้างองค์ความรู้ร่วมกัน จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ในหลายมิติ แต่ละคนจะนำปัญหาและสิ่งที่ตนได้เจอมาเป็นบทเรียนในการสร้างองค์ความรู้ ในโครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชีชาวบ้านสู่การพึ่งพาตนเอง” ได้เน้นให้การปฏิบัติในพื้นที่มากกว่าการอบรมให้ความรู้ โดยผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้คอยให้คำแนะนำจัดแผนการนิเทศร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ปรมาจารย์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ทำให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถจดบันทึกบัญชีและทำความเข้าใจกับข้อมูลได้อย่างถูกต้อง เป็นผลให้มีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการตัดสินใจประกอบอาชีพการคำนวณรายได้ และค่าใช้จ่ายของคนในครอบครัว การสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแสวงหาความรู้ในการพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพเสริม การทำเกษตรผสมผสาน และการออมเงินในกองทุน สามารถจัดทำข้อมูลตนเอง รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ตนจดบันทึกไว้ จากการวิจัยเพื่อการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ

การอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้ทราบว่ากระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่นำร่องสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการพัฒนาคือ ความมุ่งมั่นตั้งใจของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ต้องมีพื้นฐานการปฏิบัติเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว มีความเชื่อมั่นในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกระตือรือร้นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง ต้องมีจิตสาธารณะหมายถึงมีความรักต่อท้องถิ่น รับผิดชอบต่อสังคม และเอื้ออาทรต่อคนในชุมชน อันเป็นลักษณะของคนไทยในอดีต การฝึกปฏิบัติต้องให้เห็นผลที่ชัดเจนมีความสอดคล้องกับความต้องการ สามารถบอกเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ดังนั้นหากจะพัฒนาคนให้สามารถน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น ต้องสร้างทัศนคติที่ดีของกลุ่มเป้าหมายให้ยอมรับต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีต้นทุนทางด้านความคิดในเชิงบวก และกิจกรรมที่จัดลงไปต้องเห็นผลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมสามารถเห็นผลที่เกิดขึ้นและอธิบายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของฟอนชินกองค์ และฟอนจง (Fonchingsong & fonjong, 2012) ที่ได้ดำเนินการศึกษาแนวคิดการพึ่งพาตนเองในการริเริ่มพัฒนาชุมชนในกลุ่มรากหญ้าของคาเมรูน ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการพัฒนาชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในความพยายามปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่โดยการพึ่งพาตนเอง การลดการแทรกแซงจากรัฐถือเป็นเจตนารมณ์ของการพึ่งพาตนเอง โดยที่ชุมชนพยายามที่จะสร้างสมรรถนะของท้องถิ่นให้เกิดขึ้น ภาครัฐและหน่วยงานอื่น ๆ สามารถที่จะยื่นความช่วยเหลือให้กับชุมชนชนบท เพียงแต่เรื่องเทคโนโลยีที่สำคัญและการเงินเท่านั้น ควรจะพัฒนาการพึ่งตนเองในระดับปัจเจกบุคคลและชุมชนหมู่บ้านเพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น

3. การศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย ตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเรียนรู้มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก และด้านการเพิ่มรายได้มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นมาจากการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม มีการออมเงิน การทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ และลดค่าใช้จ่ายจากการบันทึกบัญชี

3.1 ด้านการเรียนรู้ โดยภาพรวมในการอยู่ในระดับมาก พบว่า มีการนำความรู้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นในสถานศึกษาและชุมชน มีการนำความรู้จากสื่อต่าง ๆ ไปใช้พัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง

อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับสหัชชา พลปิดพี (2558 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พบว่า การเรียนรู้ ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนโดยตรง และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่จะช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง

3.2 ด้านการดำเนินชีวิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนหรือเวทีประชาคม ประชาชนส่วนใหญ่ประพฤติปฏิบัติด้วยความ ซื่อสัตย์ สุจริต และมีคุณธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการใช้ชีวิตร่วมกันของคน ในชุมชนผ่านกิจกรรมของการวิจัยเพื่อการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียง ของนักเรียนโรงเรียนหนองพอกวิทยาลัย โดยใช้ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีการติดตามผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่องในเขตพื้นที่ บริการของโรงเรียน เข้าไปสำรวจและติดตามผู้ผ่านการอบรมเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ประเมินว่าผลการ ดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับ สมาน พัวโพธิ์ (2559 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนา หมู่บ้านตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านระบบบริหารจัดการพัฒนา หมู่บ้าน โดยมีกระบวนการปรึกษาหารือเพื่อเตรียมความพร้อม การขอความเห็นชอบจากเวทีประชาคม การวางแผนและมอบหมายภารกิจ การดำเนินการ การติดตามผล การเรียนรู้และขยายผล โดยมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นผู้สนับสนุน

3.3 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการปฏิบัติ มากที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ มีส่วนร่วมในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี อยู่ในระดับมาก และมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็น ผลมาจากการสอดแทรกแนวคิดของการรักษถิ่นฐานไว้ในกระบวนการเรียนรู้ ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้ตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางสังคม ทั้งที่เป็นตัวบุคคล องค์กรความรู้หรือแหล่งทรัพยากรในชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและมีภาคีเครือข่ายสนับสนุนในลักษณะของการทำงานแบบ บูรณาการทั้งทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ มีผู้นำชุมชนเป็นแกนหลักในการทำงาน และประสานความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวารุณี ชินวินิจกุล (2559 : 76) ได้ดำเนินการ ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไม้เรียง เริ่มจาก การรวมตัวของผู้นำชุมชน การถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้คนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนมุ่งเน้นการแก้ปัญหาด้วยการพึ่งพาตนเอง การขับเคลื่อนชุมชนใช้

กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการสร้างชุมชนแบบองค์รวม มีระบบพึ่งพาตนเองที่ชาวบ้านและชุมชนร่วมกันพัฒนา

3.4 ด้านการประหยัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าไม่ก่อกวนโดยไม่จำเป็นและเกินกำลัง มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีการรักษาสิ่งของต่าง ๆ ให้ดำรงอยู่ใช้ได้นาน ๆ อยู่ในระดับมาก และมีการจัดทำบัญชีรับ - จ่ายของครอบครัว มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เกิดจากสถานศึกษาได้นำกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงการไม่ก่อกวน ส่งเสริมการใช้จ่ายอย่างประหยัด โดยฝึกให้ประชาชนในพื้นที่ได้รู้จักตรวจสอบสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวด้วยการสนับสนุนให้มีการบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ทำงานร่วมกับผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล และใช้กระบวนการกลุ่มสร้างองค์ความรู้เพิ่มเติม จัดทำเป็น “ชุมชนตัวอย่าง” เพื่อง่ายต่อการเข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัว มีการยกย่องผู้ที่บันทึกบัญชีดีเด่นให้เป็นผู้รู้ทางบัญชี และเป็นที่เลื่อมใสคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยกันของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของไชยรัตน์ ปรานีและคณะ (2557 : 68) ได้ดำเนินการศึกษาโครงการวิจัยเอกสาร ชุมชนต้นแบบที่นำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า การดำรงอยู่ของชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้คือทุนทางสังคม ซึ่งถือเป็นปัจจัยภายในที่ปรากฏอยู่ในชุมชนแต่ละชุมชนเอง ซึ่งก่อให้เกิดพลังความร่วมมือที่จะขับเคลื่อนชุมชนเพื่อแก้ไขและพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน

3.5 ด้านการลดรายจ่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น สินค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่ เครื่องประดับที่ไม่จำเป็น มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เช่น สุรา ยาเสพติด หรือของมีเมา อยู่ในระดับมาก และมีการผลิตเครื่องอุปโภคใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน แชมพู มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เกิดจากการที่สถานศึกษาได้ส่งเสริมให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลตนเอง เพื่อให้เกิดความตระหนักโดยได้ดำเนินการฝึกอบรมให้ความรู้ การปลูกฝังการเป็นอยู่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนนั้นรู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัดจะเป็นการปลูกฝังให้มีความรู้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับผลการวิจัยของไชยรัตน์ ปรานีและคณะ (2557 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการศึกษาโครงการวิจัยเอกสาร ชุมชนต้นแบบที่นำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ได้เสนอแนวทางในการนำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่เป้าหมาย พบว่าแนวทางในการนำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่เป้าหมาย มี 2 แนวทาง คือ (1) การสร้างความรู้ ความเข้าใจ โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจ

เกี่ยวกับตนเอง และสิ่งแวดล้อม และสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสิ่งแวดล้อมของชุมชน และ (2) การปฏิบัติการเพื่อความพอเพียงในระดับตนเอง ครอบครัว และชุมชน ซึ่งมีแนวปฏิบัติ คือ การสร้างอาชีพหลักให้มั่นคงสร้างเสริมอาชีพรองหรืออาชีพเสริม และเพิ่มเติมสวัสดิการ จึงจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

3.6 ด้านการเพิ่มรายได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการออม เช่น กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออม อยู่ในระดับมาก และมีการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีนิสัยรักการออม มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เกิดจากความร่วมมือของผู้นำชุมชนและกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนที่ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี มีผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัยคอยให้คำแนะนำส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกมากขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ข้อดีของการเป็นสมาชิกอยู่เป็นระยะๆ เพื่อให้รับทราบข้อมูลตลอดเวลา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเองก็เห็นความสำคัญในการออมเงินไว้ใช้จ่าย และให้ความใส่ใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกมากขึ้นซึ่งเกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์ร่วมกันในกลุ่มของตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของไสว เจริญศรี (2558 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหมู่บ้าน บ้านน้ำดิบ ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัย พบว่า ด้านการเพิ่มรายได้ ได้แก่ การใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยการปลูกพืชอายุสั้น การเพิ่มมูลค่าผลผลิตในอาชีพหลัก การเก็บของใช้แล้วไว้ขาย และการหาของป่าขาย ด้านการออม ได้แก่ การส่งเสริมการออมเงิน โดยการฝึกนิสัยการออมเงินให้แก่บุตรตั้งแต่ยังเด็ก การส่งเสริมการออมเงินเนื่องในโอกาสพิเศษ และการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ถึงประโยชน์ของการออมเงิน และจากผลการประเมินการจัดกิจกรรมในภาพรวม เมื่อนำผลการประเมินมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินในแต่ละข้อ พบว่า ทุกข้อผ่านเกณฑ์การประเมิน ซึ่งสะท้อนเห็นเป็นประจักษ์ว่าการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตมีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม มีการออมเงิน การทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ และลดค่าใช้จ่ายจากการบันทึกบัญชี ซึ่งเป็นข้อมูลให้ผู้ร่วมกิจกรรมใช้เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และทุกระดับ โดยอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และเป็นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยประกอบไปด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ซึ่งจะต้องมีเงื่อนไขในเรื่องความรู้ และคุณธรรมประกอบด้วย ส่วนในแนวทางปฏิบัติ ต้องมีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี อันเป็นการพัฒนาหลักคิดที่อยู่ในตัวบรรลุให้ตระหนักถึงการพัฒนาตนเอง และรู้จักเรียนรู้ด้วยเอง ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก

ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2555 : 121-126) ได้กล่าวถึงแนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองว่าเป็น การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีความสำคัญสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ปัจจุบันที่บุคคลควรพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์คิดอย่างมีวิจารณญาณ การรู้จักเชื่อมโยงความรู้กับการทำงาน และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอดของ มนุษย์ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และใช้แนวคิดของปรัชญาคิดเป็นว่าความต้องการ ของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน แต่ทุกคนมีจุดรวมของความต้องการที่เหมือนกัน คือ ทุกคนต้องการ ความสุข คนเราจะมีความสุขเมื่อเราและสังคมหรือสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันได้ โดยการปรับปรุง ตัวเราให้เข้ากับสังคมหรือสิ่งแวดล้อมหรือโดยการปรับปรุงสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเรา หรือปรับปรุงทั้งตัวเราและสิ่งแวดล้อมให้ประสมกลมกลืนกัน หรือเข้าไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ เหมาะสมกับตน คนที่สามารถทำเช่นนี้ได้ เพื่อให้ตัวเองมีความสุขนั้น จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความคิด สามารถคิดแก้ปัญหา รู้จักตนเองและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จึงจะเรียกได้ว่าผู้นั้นเป็นคนคิดเป็น

5.4 ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรนำวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาหรือชุมชนอื่น เพื่อให้ให้เกิดความ เข้มแข็งในการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติ
2. หน่วยงานต้นสังกัดควรนำผลการวิเคราะห์ และสรุปองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้ สอดคล้องกับสถานศึกษา การดำเนินงานในพื้นที่และสภาพทางสังคมอย่างเป็นระบบ
3. หน่วยงานต้นสังกัดควรพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดกระบวนการ เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง โดยให้บุคลากรของสถานศึกษาได้กำหนด แผนงานการดำเนินงาน การประเมินผลการปฏิบัติ ตลอดจนการวิเคราะห์กระบวนการทำงาน ด้วยตนเอง โดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่รื้อยให้ความช่วยเหลือแนะนำเพิ่มเติม
4. สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการได้แสดงความคิดเห็นตามความต้องการของตน โดยการจัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้าน หรือสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ข้อมูล ความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และนำมากำหนดเป็นแผนการพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกัน
5. หน่วยงานต้นสังกัดต้องส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ ผู้รับบริการได้แสดงความคิดเห็น จัดกิจกรรมโดยการลงมือปฏิบัติ และสะท้อนความคิดผ่านการปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่หนทางแก้ไขต่อไป

5. สถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ผู้นำชุมชน หรือผู้เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการในพื้นที่ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและประสานผลประโยชน์ร่วมกัน

6. สถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดควรจัดระบบติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ใช้การนิเทศตรวจเยี่ยม เพื่อติดตามผลอย่างต่อเนื่อง มีการสัมภาษณ์และสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยมีคนในชุมชนเป็นแกนหลักสำคัญในการติดตาม เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาต่อไป

5.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาและสร้างรูปแบบการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน

2. ควรมีการศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน